

**ЖАНОЧАЕ КАХАННЕ НА ВАЙНЕ: АДМЕТНАСЦЬ РАСКРЫЦЦЯ ТЭМЫ
Ў БАЛАДАХ А. БЯЛЕВІЧА І У. КАРАТКЕВІЧА**

Тэма вайны – адна з цэнтральных у беларускай літаратуры. Беларускія пісьменнікі звярталіся да мастацкага асэнсавання розных граняў ваеннай тэмы, адна з якіх – каханне на вайне, самаахвярнасць жанчыны, яе імкненне пайсці на ўсё дзеля выратавання каханага.

Славутая балада беларускага паэта, непасрэднага ўдзельніка Вялікай Айчыннай вайны Антона Бялевіча “Смерць Маланні” прысвечана мнавіта гэтай тэме. Твор мае дынамічны, напружаны, падзейны сюжэт, які засноўваецца на ваенных рэаліях: карнікі шукаюць мужа гераіні, партызана, выпытваюць у яе, дзе ён знаходзіцца. Яна ж усяк спрабуе паказаць, што нічога не ведае пра яго. Ворагі не давяраюць Маланні і, каб даказаць праўдзівасць сваіх слоў, яна павінна прайсці з запаленай свечкай праз усю вёску:

– Палі гэту свечку. Ідзі
Праз вёску дадому, к сабе.
Патухне, – мы кулю дзіім,
А дойдзеш, – даруем табе [1, с. 153].

Малання паверыла, што, выканаўшы патрабаванне фашыстаў, яна выратуе мужа – і яна пайшла. Малання, як і гераіня “Слова пра паход Ігаравы” Яраслаўна, звяртаецца з просьбай да прыродных стыхій: “О вецер! / О ветрык мой ціхі! / Ну, хіба ж ты зычыш мне ліха? / Жадаеш ім хіба пацехі? / Жыццё мне загубіш для смеху? / О ветрык, / О вецер крылаты! / Мне ж блізка да роднае хаты, / Пад родныя блізенька стрэхі. / Прашу я, прашу цябе, любы, / Злітуйся, / Злітуйся...” [1, с. 154]. Здаецца, сама прырода дапамагае жанчыне адвесці бяду ад мужа, радуецца яе перамозе: “Малання сышла ўжо за горку, / І свечка ў зацішку як зорка, / Гарэла, мігцела прыгожа. / На двор узыходзіць. / О Божа! / Да ганку, да вокан нясе, / А ліпа лісты ёй трасе, / І радасны клёкат бусла, / Уздыхнулi ўсе лёгка: / – Прыйшла...” [1, с. 154–155].

Думаецца, вобраз свечкі можна ўспрымаць як алегарычнае ўвасабленне душэўных перажыванняў Маланні падчас свайго цяжкага шляху: яна адчувае то надзею на шчаслівае завяршэнне выпрабавання, то роспач, што яна не зможа дайсці... Яе душа трапеча, нібы свечка на вятры, аднак працягвае гарэць агнём веры ў выратаванне мужа. Нягледзячы на ўдалае завяршэнне іспыту, фінал твора трагічны:

У сіняе ціхае ранне

Тры кулі дагналі Маланню.
Упала яна, папаўзла,
І кроў аганёк заліла [1, с. 155].

Сам паэт узгадваў сваю размову пра гэтую баладу з аўтарам паэмы “Васіль Цёркін” А. Твардоўскім: “На пахвалу ён [А. Твардоўскі. – *К.П.*] быў скупаваты, але аднойчы спытаўся: “Скажи, Антоша, ты это придумал или на самом деле имело место?” Я адказаў пытаннем: “А як ты думаеш, Аляксандр Трыфанавіч?” Ён памаўчаў і сказаў: “Вполне могло быть. Но если и вымысел, так тоже очень даже...” [2, с. 151]. Беларускі паэт у час вайны не раз сутыкаўся з жудаснымі і цынічнымі ўчынкамі гітлераўцаў, таму змог стварыць настолькі перканаўчы твор, што ён стаў успрымацца як сапраўднасць.

Прадстаўніка пакалення дзяцей вайны Уладзіміра Караткевіча таксама цікавіла праблема гераізму на вайне. Паэт-рамантык, ён стварыў шэраг балад на ваенную тэму, дзе сярод іншых разглядаў і праблему жаночай адданасці каханню ў экстрэмальных умовах. Паўліна – галоўная гераіня “Партызанскай балады” – ужо не маладая жанчына, да якой у дом прыходзіць паранены партызан. Як становіцца вядома з сюжэта, у юнацтве яна была закаханая ў гэтага нечаканага гасця, але ён ажаніўся з іншай: “Я любіла, а ён ажаніўся, пакінуў наша сяло. / Спытайце ва ўсіх на вёсцы, што так яно і было” [3].

Сваё каханне жанчына пранесла праз гады – калі партызанка схапілі, яна прыйшла ў камендатуру, каб абараніць палонніка. Паўліна прыдумвае яму “алібі”, расказвае, нібыта не нямецкія салдаты, а яна сама параніла яго: “Да мяне пяць дзён як вярнуўся і назваў каханаю ён. / О, каб ведалі вы, што такое каханне на схіле дзён, / Горкае і гарачае, не такое, як ранняя вясной!.. / А ўчора сказаў ён, / што зноўку пойдзе да жонкі сваёй... / Без яго апусцелі б навекі сэрца маё і дом, / Яго за здраду, за здраду ўдарыла я нажом. / Для мяне нат слабым і хворым ён быў бы харош і гош. / Бачыце, вось кашуля. Бачыце, вось ён, нож” [3]. Цягам пяці дзён Паўліна цярпела, але адстойвала гэту меладраматычную легенду. Закатаваная, перад самай смерцю яна прызналася каханаму ў сваім паклёпе: “Ты маўчаў? Не сказаў, дзе паранены? / Ім самім давялося шукаць. / Мой разлік быў тонкі і верны. / Пра каханых заўсёды маўчаць. / Ты бачыш, я паміраю. Канец. Крычы не крычы. / Любы мой, любы мой, любы... Маўчы, неадменна маўчы. / Маўчы дзеля бедных дзетак, дзеля любай жонкі сваёй, / Дзеля вечнага, добрага шчасця, / што будзе над нашай зямлёй” [3]. На наш погляд, менавіта ў той момант герой зразумеў, хто яго па-сапраўднаму любіў увесь час: за выратаванне каханага – чужога мужа, бацькі

чужых дзяцей, які пакінуў яе ў пару юнацтва, – Паўліна заплаціла ўласным жыццём.

Твор А. Бялевіча “Смерць Маланні” і “Партызанскую баладу” У. Караткевіча яднае тэма і спецыфіка яе раскрыцця: абодва паэты паказваюць самаахвярнае каханне жанчын, якія дзеля сваіх мужчын гатовы здзейсніць усё магчымае, нават ахвяраваць уласным жыццём. Жанр балады, які прадугледжвае драматычнае развіццё незвычайнай сітуацыі, аказаўся вельмі прыдатны для раскрыцця тэмы жаночага кахання ў час вайны.

Літаратура

1. Бялевіч, А. Смерць Маланні / А. Бялевіч // Польша. – 2007. – № 1. – С. 153–155.
2. Камейша, К. На паверцы – імёны / К. Камейша // Польша. – 2007. – № 1. – С. 149–152.
3. Караткевіч, У. Партызанская балада / У. Караткевіч // Уладзімір Караткевіч [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://karatkevi.ch/biblio/bel/versh1/partyzanskaja-balada.html>. – Дата доступу: 27.11.2016.